

S. J a h n u k a i n e n :

SOTAMUSEON MERKITYS SOTAHISTORIAALISESSA TUTKIMUSTYÖSSÄ.

Sotahistoriallisen tutkimuksen työkenttä on varsin laaja. Olkoonpa tutkimuksen nimettynä kohteena mikä tahansa, kohdistukoonpa tutkiminen yksityiseen taisteluun, tiettyyn sotaretkeen, johonkin sotaan tai vieläpä kokonaisen aikakauden kuvaamiseen, tutkijan on aina syvennyttävä niihin kyseisen ajankohdan aineellisiin ja henkisiin edellytyksiin, jotka muodostavat tutkimuksen kohteelle sen tarvitseman välttämättömän taustan. Mitä laveampi tämä tausta on, sitä suuremmat mahdollisuudet tutkijalla on onnistua työhönsä.

Yleisimmin käytetyt lähteet sotahistoriallisessa tutkimuksessa ovat alkuperäinen arkistoainehisto, asiaa koskeva kirjallisuus ja sen vertaileva käsittely, omakohtaisesti suoritettut tiedustelut jne. Näitä erilaisia lähteitä ajatellaan tuntuu siltä, niinkuin ei se ainehasto, jonka Sotamuseo tutkijalle tarjoaa käytettäväksi, aina saisi riittävää huomiota osakseen. Kuitenkin on niin, että Sotamuseon antama apu voi olla varsin arvokasta ja sitä arvokkaampaa mitä enemmän yksityiskohtiin tutkija aikoo mennä. Tätä asiaa pyritään seuraavassa eräiltä kohdin valottamaan.

Kuten tunnettua, Sotamuseolla on kokoelma eri aika-

kausina käytettyjä aseita, niinhyvin tuli- kuin teräaseita-kin. Mikä merkitys tutkijalle on asekokoolmaan tutustu- misella, siitä seuraava pieni mielivaltainen esimerkki.

Oletetaan, että suoritettavana on kahden taistelun ver- taileva tutkielma. Toinen taistelu käytiin 1600-luvun loppu- puolella ja jalkaväen tuliaseena oli vielä piilukkoinen mus- ketti. Toinen taistelu taasen suoritettiin muuten täysin vastaavanlaisissa olosuhteissa, mutta huomattavasti myö- hemmin ja jalkaväen tuliaseena oli berdankivääri. Muu aseistus oli luonnollisesti muuttunut vastaavasti.

Tutkija saa tietysti lähdekirjallisuudesta helposti selville kummassakin taistelussa käytetyn aseistuksen teknilliset ja taktilliset ominaisuudet, mutta se mielikuva, minkä hän täten pelkästään kirjatietojen perusteella saa asevaikutuk- sen merkityksestä kummassakin taistelussa, täydentyisi ja elävöityisi arvaamattoman paljon, jos hän myös saisi nähdä noita aseita. Todellisen ja ehyen mielikuvan hankkiminen on sitäkin välttämättömämpää, kun juuri erilaisen asevai- kutuksen merkitys kummankin taistelun kulkuun on tässä tapauksessa milteipä ratkaisevaa. Erilaiset tulinopeudet ja ampumamatkat sekä tulitaistelun käyminen edellisessä tapauksessa seisten ja jälkimmäisessä maaten vaikuttavat jo taistelukentän ulkonäönkin erilaisuuteen. Tutkijan on siis tosiaan syytä tutustua mahdollisimman monipuolisesti käytettyyn aseistukseen, joka tässä, kuten monessa muus- sakin tapauksessa, on erittäin keskeistä lähdeainehistoa.

Tutustuminen Sotamuseon varustuskokoelmiin on tutki- jalle myöskin herätteitä antavaa. Ritarien hurjat taiste- lut käyvät mielikuvissamme varmasti vähemmän kiiwas- vauhtisiksi, jos pääsemme omakohtaisesti tutustumaan miehen ja hevosen rautaisiin suojavarusteisiin. Samaa on sanottava myöhemmänkin ajan, lähinnä lineaaritaktii-

kan aikakauden, taistelijoista ja taisteluista, vaikka täydellinen suojavarustus olikin silloin jo vaihtunut erilaisiin haarniskoihin.

Myöhemmän ajan sotilaspukukokoelmat antavat havainnollisen kuvan siitä, mitenkä aina viimeiseen vuosisataan asti puvun koristeellisuus on täydelleen syrjäyttänyt kenttälämän ja taistelutoiminnan asettamat käytännöllisyyden vaatimukset. Tutkija tulee tuollaista pukukokoelmaa tarkastellessaan kiinnittämään pakostakin huomiotaan siihen, minkälaiusten rasiusten ja suorastaan kärsimysten alaiseksi sellaisten pukujen kantaja sotaretkellä on joutunut sekä tämän perusteella siihen, minkälaisia rajoituksia ne ovat hänen kenttäkelpoisuudelleen ja taistelusuorituksilleen asettaneet. Vertailukohtana on tällöin luonnollisesti nykyaikaista kenttävarustusta kantava sotilas. ”Vihreän veran ääressä” tämänkin tärkeän näkökohdan huomioonottaminen jäänee puolinaiseksi tai sitten se kerrassaan unohtuu.

Tietyllä tavalla otettuna ja ymmärrettynä valokuva- ja taulukokoelmat ovat myöskin lähdeainehistoa. On ilman muuta selvää, että mikäli tulee kysymykseen valokuvien käyttö tutkimuksen lähteenä, niiden todistusarvoa voinee pitää ehdottomana. Piirrettyjen tai maalattujen taulujen suhteen asia on hieman toisin. Ensinnäkin on huomattava, että vain joissakin harvoissa tapauksissa tekijä on ollut taistelun tai jonkin kuvaamansa tapahtuman silminnäkijänä, edellytys, jota tässä tapauksessa olisi tietysti pidettävä ensiarvoisen tärkeänä. Myöskin sellaisilla piirroksilla ja maalauksilla, jotka muuten ovat aikalaisten tekeviä, voi olla käyttöarvoa tutkimustyölle, mutta vuosisatoja myöhemmin tehtyjä on tässä mielessä syytä milteipä varoa. Kuitenkin juuri tämänlaatuisia tauluja on va-

littu hyvin paljon havainnollistamaan erinäisten historian oppikirjosten vieläpä arvokkaitten historiallisten teostenkin tekstejä. Tässä piilee se vaara, että lukija voi saada silmiinsä kuvattavasta taistelusta tai tapahtumasta aivan väärän kuvan. Mainitunlaisilla tauluilla on vain oma taiteellinen arvonsa, tutkimustyössä niitä on syytä käsitellä varoen.

Sotamuseoyhdistyksen toimesta on suoritettu eräitä retkiä vanhoille taistelupaikoille. Huolimatta siitä, että ne luonnollisesti vain harvoissa yksityistapauksissa sopivat jonkin tutkijan esilläolevaan työhön, niiden mainitseminen tässä yhteydessä on kuitenkin sikäli paikallaan, että ne antavat yleisen viitteen itsekullekin tutkijalle pyrkiä perehtymään mahdollisuuksien mukaan omakohtaisesti siihen maastoon, josta tutkimustyössä on kysymys.

Yleisesti ottaen on korostettava sitä seikkaa, että olkootpa jonkin sotamuseon kokoelmat suurempia tai pienempiä tai olkoonpa niiden laatu mikä tahansa, niiden tutkijalle tarjoaman avun ydinmerkitys on siinä, että ne saattavat hänet ikäänkuin läheisempään ja henkilökohtaisempaan kosketukseen aiheensa kanssa. Ei voitane väittää, etteikö tämä ole tärkeätä, samoin kuin ei sitäkään, että juuri se usein valitettavasti puuttuu.

Todettakoon vielä eräs tärkeä näkökohta. **Kokonaisuutena ottaen sotamuseoesineet auttavat tutkijaa rekonstruomaan ajatuksissaan esilläolevaa tapahtumaa ja sen yksityiskohtaista kulkua.** On houkuttelevan lähellä kysymys siitä, mitä mahdollisuuksia meillä olisi jonkin omaan sota-historiaamme kuuluvan vuosisatojen taa jääneen taistelun käytännössä tapahtuvaan rekonstruointiin, mutta tämän herätetyn kysymyksen käsittely ei tietysti kuulu esilläolevaan aihepiiriin.